

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Białymstoku

LBI.410.006.04.2023

**Pan
Tomasz Breńko
Prezes Zarządu
Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów
i Kanalizacji Sp. z o. o. w Sokółce,
ul. Targowa 15,16-100 Sokółka**

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/23/087 – Zapewnienie bezpieczeństwa zaopatrzenia w wodę wybranych jednostek samorządu terytorialnego na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o. o. w Sokółce, ul. Targowa 15, 16-100 Sokółka ¹
Kierownik jednostki kontrolowanej	Tomasz Breńko, Prezes Zarządu MPWiK od 1 czerwca 2016 r. ²
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none"> 1. Określanie potrzeb, organizacja i planowanie działań na wypadek zdarzeń mogących w istotny sposób ograniczyć stopień zaopatrzenia w wodę mieszkańców. 2. Przygotowanie działań na wypadek zdarzeń mogących w istotny sposób ograniczyć stopień zaopatrzenia w wodę mieszkańców.
Okres objęty kontrolą	Lata 2021–2023 (do 30 czerwca), z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. <i>o Najwyższej Izbie Kontroli</i> ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Białymstoku
Kontrolerzy	Beata Pawłowska, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LBI/62/2023 z 16 marca 2023 r. Beata Palinowska, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LBI/61/2023 z 16 marca 2023 r. (akta kontroli str. 1-4)

---

¹ Dalej: „MPWiK” lub „Spółka”.

² Od 30 września 2022 r. Zarząd Spółki jest dwuosobowy. W jego skład wchodzi Prezes Zarządu i członek Zarządu. Każdy z członków zarządu reprezentuje podmiot samodzielnie.

³ Dz. U. z 2022 r. poz. 623. Ustawa zwana dalej: *ustawą o NIK*.

II. Ocena ogólna kontrolowanej działalności⁴

OCENA OGÓLNA Spółka nie w pełni zapewniła bezpieczeństwo zaopatrzenia w wodę na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych.

Uzasadnienie oceny ogólnej Spółka prowadziła działania na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa zaopatrzenia w wodę mieszkańców Gminy Sokółka⁵ na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych⁶, w ramach posiadanego zezwolenia na prowadzenie zbiorowego zaopatrzenia w wodę. Mimo, że działania Spółki w tym zakresie nie zostały kompleksowo zaplanowane i przygotowane, to jednak MPWiK zapewniła organizację i zasoby przeznaczone do wykorzystania przy dostarczaniu mieszkańcom Gminy wody w początkowym etapie sytuacji kryzysowych. W szczególności Spółka posiadała cztery niezależne podstawowe ujęcia wody⁷ oraz pierścieniowy układ sieci, które według opinii biegłych⁸, w przypadku awarii⁹ pozwalała na zaopatrzenie w wodę poszczególnych obszarów Gminy z wykorzystaniem ujęć podstawowych pozostających w stanie sprawności. Ponadto MPWiK utrzymywała w stanie sprawności pięć agregatów prądotwórczych, dwie cysterny do transportu i dystrybucji wody pitnej¹⁰ oraz dysponowała zasobami wody gromadzonymi w trzech zbiornikach wody czystej¹¹. Przy czym zasoby te nie były wystarczające dla zapewnienia dostaw wody w sytuacjach kryzysowych w wysokości równej z zapotrzebowaniem. NIK pozytywnie oceniła możliwości MPWiK pokrycia zapotrzebowania minimalnego¹² Gminy na wodę przez 15,3 doby przy użyciu zasobów wody gromadzonych w zbiornikach wody czystej. Natomiast niewystarczające były możliwości transportowe Spółki, które zapewniały dystrybucję jedynie niespełna 50% dobowego zapotrzebowania fizjologicznego i 16,6% dobowego zapotrzebowania minimalnego¹³.

Niezależnie od powyższego w działalności Spółki stwierdzono nieprawidłowość polegającą na niesporządzeniu, do 31 grudnia 2022 r. analizy ryzyka dotyczącej posiadanych ujęć wody i obejmującej ocenę zagrożeń zdrowotnych z uwzględnieniem czynników negatywnie wpływających na jakość ujmowanej wody.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

OBSZAR 1. Określanie potrzeb, organizacja i planowanie działań na wypadek zdarzeń mogących w istotny sposób ograniczyć stopień zaopatrzenia w wodę mieszkańców.

Opis stanu faktycznego **1.1.** MPWiK to jednoosobowa spółka gminna¹⁴, prowadząca działalność w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzenia ścieków na obszarze Gminy, w tym w sytuacjach kryzysowych. Do zadań Spółki należała m.in. dostawa odbiorcom wody o wymaganej jakości i ilości, pod odpowiednim ciśnieniem, w sposób ciągły i niezawodny oraz

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Dalej: „Gminy”.

⁶ Sytuacja kryzysowa – każda sytuacja wpływająca na ograniczenie stopnia zaopatrzenia w wodę mieszkańców, w szczególności związana z dostarczaniem wody w warunkach specjalnych, takich jak wystąpienie skażenia, klęsk żywiołowych, awarii urządzeń i sieci wodociagowych, aktów terrorystycznych oraz zagrożenia wojną i działań wojennych (definicja przyjęta na potrzeby kontroli). Zgodnie z art. 3 pkt. 1 ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 122, ze zm.) przez sytuację kryzysową należy rozumieć sytuację wpływającą negatywnie na poziom bezpieczeństwa ludzi, mienia w znacznych rozmiarach lub środowiska, wywołującą znaczne ograniczenia w działaniu właściwych organów administracji publicznej ze względu na nieadekwatność posiadanych sił i środków.

⁷ Ujęcie podstawowe – ujęcie wody, stanowiące podstawowe źródło zaopatrzenia w wodę w danym systemie wodociagowym.

⁸ Biegli w dziedzinie bezpieczeństwa dostaw wody w sytuacjach kryzysowych powołani zostali w trybie art. 49 ust. 1 ustawy o NIK, na podstawie postanowienia Dyrektora Delegatury NIK we Wrocławiu z dnia 29 maja 2023 r., Nr LWR.4120.5.2023.

⁹ Polegającej na braku możliwości produkcji wody przez poszczególne ujęcia wody.

¹⁰ Cysterna, pojemnik na przyczepie i pojemnik na wodę.

¹¹ Zbiornik wody czystej – zbiornik wodociagowy, znajdujący się na terenie ujęcia i stacji uzdatniania wody.

¹² Minimalna ilość wody – ilość wody, która pokrywa potrzeby niezbędne dla przetrwania ludności i zwierząt gospodarskich (w okresie ograniczonych dostaw przez kilka dni).

¹³ Ocenę sformułowano na podstawie opinii biegłych powołanych w toku kontroli.

¹⁴ 100% udziałów spółki posiadała Gmina Sokółka.

utrzymanie we właściwym stanie technicznym urządzeń wodociagowych służących do realizacji tych dostaw. (akta kontroli str. 6-33)

Według stanu na 31 grudnia 2022 r. MPWiK zarządzała siecią wodociagową o długości 240,6 km, której zasięgiem objętych było około 20.070 osób¹⁵ (ok. 82,4% mieszkańców Gminy¹⁶). W dyspozycji Spółki były:

- dziewięć czynnych studni¹⁷ wierconych na czterech ujęciach wody podstawowych,
- trzy zbiorniki wody czystej¹⁸ o łącznej pojemności 2.760 m³, w tym jeden podziemny zbiornik wody czystej o pojemności 2.500m³,
- dwie cysterny do przewozu wody pitnej o łącznej pojemności 3 m³, służące do awaryjnego dostarczania wody,
- nieczynną, od 31 sierpnia 2008 r. studnię¹⁹, niewyposażoną w pompę elektryczną ani ręczną, tj. bez fizycznej możliwości poboru wody;
- dwa zakłady uzdatniania wody,
- pięć stacjonarnych agregatów prądotwórczych.

(akta kontroli str. 6, 281-295)

W 2022 roku sumaryczna średnia dobową produkcją wody, wynikająca z aktualnego zużycia wody przez mieszkańców Gminy wynosiła 4.280 m³ na dobę, zaś sumaryczna wydajność eksploatacyjna podstawowych ujęć wody to 11.870,4 m³ na dobę i jest ograniczona zapisami pozwoleń wodnoprawnych (łącznie) do wartości 8.057 m³ na dobę²⁰. Oznacza to, że ujęcia posiadały rezerwę produkcyjną w wysokości 3.777 m³ na dobę. (akta kontroli str. 420-437)

1.2. MPWiK posiadała zezwolenie (na czas nieoznaczony) na prowadzenie zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków w Gminie (dalej: „Zezwolenie”), udzielone decyzją Zarządu Miejskiego w Sokółce z 24 października 2002 r.²¹, na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o *zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków*²². Zezwolenie określało m.in.:

1. przedmiot i obszar działania MPWiK: ujmowanie, uzdatnianie i dostarczanie wody oraz odprowadzanie i oczyszczanie ścieków na obszarze Gminy Sokółka;
2. wymagania w zakresie jakości usług wodociagowo-kanalizacyjnych, w tym m.in. niezawodność zbiorowego zaopatrzenia w wodę, przestrzeganie wymagań ograniczania szkodliwego oddziaływania na środowisko, zapewnienie zdolności posiadanych urządzeń do realizacji dostaw wody do obiorców w wymaganych ilościach i pod odpowiednim ciśnieniem, w sposób ciągły i niezawodny, a także zapewnienie należytej jakości dostarczanej wody,
3. warunki wprowadzania ograniczeń dostarczania wody w przypadku jej niedoboru:
  - w sytuacji niedostatecznej wydajności ujęć lub ograniczonej przepustowości sieci wodociagowych – MPWiK zobowiązana została do opracowania i wdrożenia programu dostaw wody w warunkach występowania jej niedoboru uwzględniającego rotacyjne ograniczenia lub przerwy w dostawach wody dla poszczególnych rejonów gminy, jak również poprzez ograniczenie zużycia wody na inne cele niż zaopatrzenie ludności;
  - gdy zaistnieją przerwy w dostawach wody na skutek siły wyższej, a także zdarzeń nagłych, nieprzewidzianych i niezależnych od przedsiębiorstwa, takich jak klęski

¹⁵ Dane szacunkowe, wyliczone przez MPWiK na podstawie informacji GUS o % zwodociagowania Gminy.

¹⁶ Odniesiono do liczby mieszkańców Gminy wg wyników narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań w 2021 roku.

¹⁷ Studnia – obiekt techniczny, umożliwiający pobór wody podziemnej zgromadzonej w warstwach wodonośnych, z wykorzystaniem urządzeń do poboru wody, zlokalizowany na terenie ujęcia podstawowego.

¹⁸ Zbiornik wody czystej – zbiornik wodociagowy, znajdujący się na terenie ujęcia i stacji uzdatniania wody.

¹⁹ Spółka wskazywała tą studnię jako rezerwową, jednak nie była ona wyposażona w pompę elektryczną lub ręczną, a jakość wody nie była monitorowana. Studnia rezerwowa – obiekt techniczny, stanowiący rezerwę niezawodnościową dla studni działających na ujęciu podstawowym, utrzymywana w stanie sprawności. Ujęcie rezerwowe – ujęcie inne niż podstawowe, utrzymywane w stanie sprawności, mogące stanowić źródło wody na czas trwania sytuacji kryzysowej.

²⁰ Obliczenie dokonane przez biegłych powołanych w toku kontroli NIK.

²¹ Wniosek w sprawie udzielenia zezwolenia MPWiK złożony 11 lipca 2002 r.

²² Dz.U. z 2023 r. poz. 537. Ustawa zwana dalej: *Ustawą o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę*.

żywiłowe, powódź, susza, skażenie ujęcia wody wyciekami paliw ciekłych z rurociągów i lub zbiorników, przedsiębiorstwo zobowiązane zostało do: [1] niezwłocznego poinformowania o zaistniałej sytuacji odbiorców w sposób zwyczajowo przyjęty w danej miejscowości; [2] uruchomienia zastępczych punktów poboru wody rozmieszczonych w sposób umożliwiający korzystanie z nich przez odbiorców usług i opublikowaniu informacji o ich usytuowaniu; [3] niezwłocznego przystąpienia do usuwania skutków awarii lub zdarzeń nagłych, bądź wynikających z działania siły wyższej; w zezwoleniu nie określono czasu po, którym miało nastąpić zastępcze dostarczanie wody, natomiast wskazano to w regulaminie, co szerzej opisano w pkt. 1.4 wystąpienia pokontrolnego. (akta kontroli str. 34-37)

1.3. W okresie objętym kontrolą w Gminie obowiązywał regulamin dostarczania wody i odprowadzania ścieków (dalej: „regulamin dostarczania wody”) opracowany i przedłożony przez MPWiK do zatwierdzenia Radzie Miejskiej w Sokółce²³ 16 listopada 2005 r. Ze względu na brak stosownej uchwały RM projekt ten stał się wiążący na podstawie art. 4 ust.3 ustawy z dnia 22 kwietnia 2005 r. o zmianie ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków oraz niektórych innych ustaw²⁴.

Zarząd MPWiK terminowo przedłożył RM kolejne projekty regulaminu dostarczania wody, zgodnie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 27 października 2017 r. o zmianie ustawy zbiorowym zaopatrzeniu w wodę²⁵ oraz art. 35 ust. 2 ustawy z dnia 13 lutego 2020 r. o zmianie ustawy – Prawo budowlane oraz niektórych innych ustaw²⁶ (odpowiednio: 11 czerwca 2018 r. i 21 czerwca 2021 r.). Nie zostały one jednak uchwalone przez RM, m.in. w związku z uwagami wnoszonymi do projektów przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Białymstoku (regulatora)²⁷. Nowy regulamin dostarczania wody w Gminie²⁸ (dostosowany do zmian w przepisach oraz uwzględniający uwagi wskazane w opiniach regulatora) został uchwalony dopiero w trakcie kontroli NIK, tj. 30 marca 2023 r. (akta kontroli str.38-89)

Regulamin dostarczania wody z 2005 roku zawierał elementy określone w art. 19 ust. 5 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę, przy czym minimalny poziom usług świadczonych przez przedsiębiorstwo oraz warunki techniczne określające możliwość dostępu do usług (elementy wymienione art. 19 ust. 5 pkt 1 i 4 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę) ustalono w sposób ogólny, niewystarczający. Nie określono w nim m.in. minimalnego ciśnienia wody, minimalnej ilości dostarczanej wody i doprowadzania ścieków oraz poziomu (parametrów) jakościowego wody przeznaczonej do spożycia dla ludzi²⁹ oraz jakie dokładnie okoliczności muszą zaistnieć, aby było możliwe podłączenie do sieci³⁰. Niewłaściwe ujęcie ww. zagadnień zaproponowano również w kolejnych projektach regulaminu dostarczania wody, przedkładanych RM, na co zwrócił uwagę regulator w swoich opiniach.

Elementy te doprecyzowano/uszczegółowiono w ostatnim projekcie regulaminu, który został pozytywnie zaopiniowany przez regulatora oraz uchwalony przez RM w 2023 roku. MPWiK została w nim zobowiązana dostarczać odbiorcy usług wodę o jakości przeznaczonej do spożycia przez ludzi w ilości nie mniejszej niż 0,1 m³ na dobę i pod ciśnieniem nie

²³ Dalej: „RM”.

²⁴ Dz.U. Nr 85 poz. 729.

²⁵ Dz.U. poz. 2180.

²⁶ Dz.U. poz. 471.

²⁷ Uwagi dotyczyły m.in.: zawężenia kręgu podmiotów mogących świadczyć usługi w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzenia ścieków (w projekcie zapisano: przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne prowadzi swoją działalność w oparciu o zezwolenie), brak właściwego ustalenia minimalnego poziomu usług oraz warunków technicznych określających możliwość dostępu do usług, określenie praw przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego i obowiązków odbiorców w sposób przekraczający upoważnienie wynikające z ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę.

²⁸ Projekt tego regulaminu został przekazany do Urzędu Miejskiego w Sokółce 25 stycznia 2022 roku, przekazany regulatorowi do zaopiniowania na podstawie uchwały RM z 30 czerwca 2022 r. i pozytywnie zaopiniowany 22 września 2022 r.

²⁹ W zakresie minimalnego poziomu usług wskazano, że do obowiązków przedsiębiorstwa należy dostawa wody i odprowadzanie ścieków z posiadanych urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych w sposób ciągły i niezawodny oraz zapewnienie wymaganej ilości i jakości dostarczanej wody.

³⁰ W części dotyczącej warunków technicznych zapisano, że potencjalni odbiorcy usług wodociągowo – kanalizacyjnych mogą uzyskać informacje dotyczące dostępności usług w urzędzie miejskim i w przedsiębiorstwie.

mniejszym niż 0,05 Mpa³¹. Wskazano też dopuszczalne wartości w zakresie wymagań biologicznych, fizykochemicznych i organoleptycznych dostarczanej wody oraz określono warunki techniczne, jakie powinny zostać spełnione, aby możliwy był dostęp do usług wodociągowo-kanalizacyjnych. (akta kontroli str. 38-48, 82-89)

1.4. Zobowiązanie MPWiK do zapewnienia zaopatrzenia mieszkańców Gminy w wodę, w tym w sytuacjach kryzysowych, wynikało z Zezwolenia (jego elementy opisano w pkt 1.2. *Wystąpienia pokontrolnego*). W Planie Obrony Cywilnej Gminy Sokółka³² wskazano Spółkę, jako jednostkę realizującą zadania z zakresu: *planowania i zapewnienia ochrony ujęć i urządzeń wodnych na wypadek zagrożenia zniszczeniem oraz zapewnienia dostaw wody pitnej dla ludności i wyznaczonych zakładów przemysłu spożywczego oraz wody dla urządzeń specjalnych do likwidacji skażeń i do celów przeciwpożarowych*. Nie zawierano odrębnych umów/porozumień z Gminą w ww. zakresie. Prezes Zarządu Spółki wyjaśnił, że MPWiK realizuje te zadania *na podstawie działalności statutowej jakim jest dostawa wody oraz odbiór ścieków dla mieszkańców Gminy Sokółka. Finansowanie przedmiotowych zadań odbywa się na podstawie bieżących potrzeb, w granicach możliwości finansowych Spółki*. (akta kontroli str. 34-37, 171-174, 181)

Zgodnie z regulaminem dostarczania wody z 2005 roku oraz z 2023 roku, w przypadku przerwy w dostawie wody, w tym nieprzewidzianych (np. w związku z wystąpieniem siły wyższej), trwających ponad 12 godzin, MPWiK miała obowiązek zapewnić zastępczy punkt poboru wody do celów gospodarstw domowych w niezbędnych ilościach oraz od 2023 roku poinformować o tym fakcie odbiorców usług, wskazując lokalizację zastępczego punktu poboru wody. (akta kontroli str. 38-48, 82-89)

1.5. W MPWiK nie opracowano regulaminu, określającego zadania komórek organizacyjnych. Zadania polegające na zapewnieniu dostarczania wody w sytuacjach kryzysowych nie zostały też ujęte w zakresie obowiązków żadnego z pracowników Spółki. Według Prezesa Zarządu Spółki wszyscy pracownicy MPWiK są odpowiedzialni za wykonywanie zadań związanych z dostarczaniem wody (w tym w sytuacjach kryzysowych) i *oparte jest to na podstawie działalności statutowej przedsiębiorstwa. Pracownicy celowo zajmujący się produkcją, dystrybucją, eksploatacją oraz usuwaniem awarii na sieci wodociągowej są przypisani do Wydziału Produkcji i Eksploatacji Sieci (18 etatów). Część pracowników z Wydziału Gospodarki Ściekowej (10 etatów) są to pracownicy, którzy posiadają zapisy w zakresach czynności jako monter konserwator sieci wod-kan. Pozostali pracownicy posiadają wymaganą wiedzę i uprawnienia, które są wykorzystywane do działań w usuwaniu awarii np. poprzez obsługę sprzętu specjalistycznego podczas sytuacji kryzysowej, mimo że nie posiadają takich zapisów w swoich zakresach czynności*.

Wskazani w wyjaśnieniach pracownicy Wydziału Produkcji i Eksploatacji Sieci oraz Wydziału Gospodarki Ściekowej w zakresach czynności nie mieli wskazanej komórki organizacyjnej do której byli przypisani, natomiast byli zobowiązani *usuwać powstałe awarie na sieci wodociągowej*. (akta kontroli str. 140-144, 171-174, 176)

1.6. MPWiK nie otrzymała od Burmistrza Sokółki, ani samodzielnie nie opracowała wytycznych określających zasady zaopatrzenia Gminy w wodę w odpowiedniej ilości i o odpowiedniej jakości na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych. Spółka dysponowała dwoma opracowaniami sprzed uzyskania obowiązującego *Zezwolenia*, tj.: *Zapewnienie funkcjonowania publicznych urządzeń w wodę w warunkach specjalnych z 1989 roku* (opracowany przez Biuro Projektów Budownictwa Komunalnego w Białymstoku na zlecenie Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji Białystok³³) oraz *zasady zapewnienia funkcjonowania publicznych urządzeń zaopatrzenia w wodę w warunkach specjalnych terenu miasta i gminy w Sokółce z 1997 roku* (wprowadzone przez Burmistrza Miasta i Gminy Sokółka). (akta kontroli str. 90-97, 182)

³¹ Mierzonym u wylotu na zaworze za wodomierzem głównym, zainstalowanym na przyłączy wodociągowym.

³² Plan Zatwierdzony przez Burmistrza Sokółki – Szefa Obrony Cywilnej Sokółki w 2013 roku (brak daty) uzgodniony ze Starostą Sokólskim 10 kwietnia 2023 r. 2013 r. Plan wygasł z dniem 23 kwietnia 2023 r., o czym bliżej w p-kcie III.1.16 wystąpienia.

³³ Przedsiębiorstwo z którego, w wyniku przekształceń, wyodrębnione zostało obecne MPWiK (początkowo jako zakład, finansowany z budżetu państwa a następnie jako spółka).

Prezes Zarządu Spółki przyznając, że nie dysponuje aktualną dokumentacją określającą postępowanie na wypadek konieczności dostaw w sytuacji kryzysowej wyjaśnił, że:

- 1) Przedsiębiorstwo jest w trakcie aktualizacji obliczeń dotyczących m.in. zapotrzebowania na wodę w warunkach specjalnych w oparciu o wskaźniki jednostkowe zapotrzebowania na wodę w ilości minimalnej i niezbędnej oraz pożądanego stopnia zapewniania zidentyfikowanych potrzeb. Dodał: *w przyszłości w przypadku konieczności wykonania szczegółowego opracowania w zakresie zapewnienia dostaw w sytuacjach kryzysowych, powyższe dokumenty mogą zostać opracowane jedynie na podstawie nieobowiązującego już Zarządzenia Nr 2/95 Ministra Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa z dnia 21 września 1995 roku. W obiegu polskiego prawa nie funkcjonują na dzień dzisiejszy przepisy wskazujące konieczność oraz zakres wykonania takiego opracowania.*
- 2) Spółka rozbudowując sieci wodociągowe zwraca szczególną uwagę na to, aby istniejąca oraz nowoprojektowana sieć była w stanie zaopatrywać miasto i gminę Sokółka w sytuacjach kryzysowych poprzez np. instalowanie odpowiednich ilości zasuw po to aby w jak najmniejszym stopniu było odczuwalne lokalne wyłączanie odcinków sieci wodociągowej w przypadku awarii, prac konserwacyjnych oraz pozostałych sytuacjach kryzysowych. Sieci wodociągowe projektuje się w sieci pierścieniowe po to aby dostarczanie wody było możliwe z kilku stron tj. z kilku niezależnych ujęć wody.
- 3) Przedsiębiorstwo jest w posiadaniu dokumentacji w formie PFU (programów funkcjonalno-użytkowych) na budowę kilku nowych, niezależnych ujęć wody na terenie miasta i gminy Sokółka (m.in. dwóch ujęć w Sokółce i dwóch na pozostałym terenie Gminy). (...) Wszystkie planowane inwestycje są uzależnione od posiadanych środków na ich realizację.
- 4) Na dzień dzisiejszy Spółka jest w stanie zapewnić dostawę wody z istniejących źródeł wody. Ilość wody pobierana z ww. ujęć wody wystarcza na chwilę obecną na bieżące zaopatrzenie w wodę oraz w niezbędnej ilości w sytuacji kryzysowej. Wyłączanie pracujących ujęć oraz traktowanie ich jako rezerwowe generuje większe koszty utrzymania takich ujęć w gotowości. Ciągła eksploatacja ujęć wody minimalizuje koszty jakie spółka musiałaby ponosić w przypadku traktowania ich jako ujęcia rezerwowe. Monitoring przeglądowy oraz kontrolny wody prowadzony jest na bieżąco przez przedsiębiorstwo oraz Państwową Powiatową Inspekcję Sanitarną³⁴ zgodnie z rozporządzeniem w sprawie jakości wody natomiast badania wody są dostępne w siedzibie przedsiębiorstwa dla wszystkich zainteresowanych.
- 5) W większości przypadków sytuacje kryzysowe z jakimi mierzy się przedsiębiorstwo są to przerwy w dostawie wody spowodowane awariami na sieci wodociągowej. Poprzez budowę sieci pierścieniowej mamy możliwość zminimalizowania obszaru wyłączenia wody w przypadku awarii, a co za tym idzie zminimalizowanie konieczności dostaw wody poprzez środki do przewozu wody. W przypadku jednak wystąpienia takiej sytuacji woda dostarczana jest w miarę potrzeb i na bieżąco, a awaria jest usuwana w jak najszybszym czasie.
- 6) Większość ujęć wody będących własnością MPWiK Sp. z o.o. w Sokółce jest monitorowana pod kątem ciągłości pracy oraz procesów technologicznych, jak również posiadają zabezpieczenia sygnalizujące otwarcie włączników na ujęciach oraz posiadają monitoring wizyjny. W zależności od posiadanych środków pieniężnych spółka będzie rozszerzała zakres monitoringu posiadanych ujęć wody.
- 7) Alternatywnym rozwiązaniem w sytuacji braku działania sieci wodociągowej jest dostarczenie wody beczkowitzem, po uzupełnieniu wodą z działającej studni lub zbiornika podziemnego wody pitnej o pojemności 2.500m³ zlokalizowanego przy ul. Mickiewicza. Zbiornik retencyjny służy głównie do zapewnienia dostaw wody w szczytowych godzinach rozbiorów, aczkolwiek również może stanowić rezerwuuar wody w sytuacjach kryzysowych. Przedsiębiorstwo posiada Program Funkcjonalno-Użytkowy w fazie wykonywania projektu dla nowego otworu przy zbiorniku podziemnym³⁵. (akta kontroli str. 90-97)

W 2022 roku MPWiK opracowała Procedurę postępowania na wypadek pogorszenia się

³⁴ Dalej: „PPIS”.

³⁵ PFU dotyczy zadania: Budowa ujęcia wody oraz SUW ul. Mickiewicza.

jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi. Zawierała ona m.in. schemat postępowania w przypadku skażeń wody oraz instrukcję korzystania z wody z cystern w sytuacjach awaryjnego zaopatrzenia mieszkańców w wodę. Zgodnie z Procedurą m.in. w sytuacji potwierdzenia zagrożenia dla zdrowia lub życia ludzkiego³⁶:

- następuje natychmiastowe unieruchomienie wodociągu lub jego części;
- w zależności od rodzaju i skali zagrożenia dla życia lub zdrowia konsumentów, podejmuje się działania ukierunkowane na: powiadomienie władz samorządowych oraz jednostek wytypowanych do udzielenia pomocy w sytuacjach kryzysowych, poinformowanie odbiorców o zaistniałym zagrożeniu (m.in. poprzez umieszczenie komunikatu na stronie internetowej MPWiK, powiadomienie sołtysów, wywieszenie informacji na tablicach zlokalizowanych na terenie miasta lub wsi objętych zagrożeniem), okresowe wstrzymanie dostaw wody w części lub w całości sieci wodociągowej i usunięcie źródeł zagrożenia.

W celu zapewnienia awaryjnego zaopatrzenia w wodę przewidziano (w zależności od skali problemu): dokonanie przełączeń w infrastrukturze technicznej na nieskażone źródła zasilania w wodę, zorganizowanie dostaw wody pitnej (beczkowozami lub wody butelkowanej) lub zorganizowanie dostaw wody do celów gospodarczych przy użyciu środków własnych lub przy użyciu wozów straży pożarnej.

W instrukcji korzystania z wody z cystern w sytuacji awaryjnego zaopatrzenia mieszkańców w wodę³⁷ wskazano m.in., że w przypadku korzystania z cystern należy je myć i dezynfekować raz w tygodniu (z czynności należy prowadzić zapisy), źródłem wody dla cystern powinien być stały punkt poboru na wodociągu, nie należy magazynować wody w zbiorniku dłużej niż jedną dobę (nie jest wskazane dolewanie świeżej wody do wody niewykorzystanej w danym dniu). W czasie korzystania przez odbiorców z wody z cystern wskazana jest okresowa kontrola jej jakości. (akta kontroli str. 125-139)

Spółka posiadała rejestr awarii zgłaszanych w dni powszednie w godzinach od 7⁰⁰ do 15⁰⁰ bezpośrednio do siedziby przedsiębiorstwa oraz po godzinie 15⁰⁰ i w dni świąteczne oraz wolne od pracy na dyspozytorni czynnej 24 godziny na dobę 7 dni w tygodniu. Prezes Zarządu Spółki wyjaśnił: *Po zgłoszeniu awarii informacja przekazywana jest bezpośrednio do kierownika pełniącego dyżur i bezzwłocznie zostają podejmowane działania związane z jej usunięciem zgodnie z obowiązującymi zasadami przyjętymi w MPWiK Sp. z o.o. w Sokółce oraz zapisane w regulaminie pracy. Z ww. rejestru wynika, że w latach 2021–2023 (do 30 kwietnia) zgłoszonych zostało 196 awarii, w tym 73 na linii głównej i 123 pozostałych (na przyłączach). Wszystkie zostały usunięte w czasie nie przekraczającym 12 godzin (w tym 167, tj. 85,2% poniżej 6 godzin). W żadnym przypadku w związku z awarią nie zastosowano zastępczych punktów poboru wody, w tym nie wykorzystywano cystern.*

(akta kontroli str. 90-97, 145-148)

1.7. MPWiK po uzyskaniu Zezwolenia nie ustalała w formie pisemnej zapotrzebowania Gminy na wodę w sytuacjach kryzysowych³⁸. Ostatnie opracowania z tego zakresu pochodziły z lat 1989 i 1997 (o czym napisano w pkt. 1.6. *Wystąpienia*). Prezes Zarządu Spółki, na pytanie o powód wyjaśnił: *Spółka przez cały okres swojej działalności w porozumieniu z Gminą Sokółka analizuje i sukcesywnie realizuje potrzeby Gminy Sokółka na wodę w miarę możliwości finansowych poprzez rozwój istniejącej sieci wodociągowej oraz modernizację i naprawę istniejącej sieci i urządzeń wodociagowych. (...) Przedsiębiorstwa wodociagowe na dzień dzisiejszy nie są zobligowane żadnymi przepisami w zakresie sporządzania dokumentów, które w sposób czytelny określałyby wszystkie procedury, parametry ilościowe i potrzeby sprzętowe w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa zaopatrzenia w wodę na wypadek sytuacji kryzysowych.*

³⁶ Tj. jeżeli uzyskane wyniki badań wody, wykonane w ramach monitoringu wewnętrznego lub nadzoru sanitarnego, wykażą obecność mikroorganizmów chorobotwórczych lub niespełnienie wymagań dotyczących parametrów chemicznych o istotnym, bezpośrednim znaczeniu dla zdrowia konsumentów w stopniu powodującym brak przydatności wody do spożycia przez ludzi stwierdzonej przez PPIS.

³⁷ Załącznik nr 3 do Procedury.

³⁸ MPWiK nie została zobowiązana przez Burmistrza do sporządzenia takiego dokumentu.

Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że ustalenie zapotrzebowania gminy na wodę w sytuacjach kryzysowych jest niezbędne dla odpowiedniego planowania działań reakcyjnych (w celu usunięcia awarii). (akta kontroli str. 171-174, 177)

Zgodnie z wyliczeniami biegłych (powołanych w trakcie kontroli do wydania opinii w sprawie oceny stopnia zapewnienia w gminach bezpieczeństwa zaopatrzenia w wodę oraz dywersyfikacji jej źródeł na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych), wg stanu na 31 grudnia 2022 r., fizjologiczne zapotrzebowanie na wodę w sytuacji kryzysowej dla Gminy wynosiło 60,08 m³ na dobę³⁹, minimalne 180,24 m³ na dobę⁴⁰, zaś niezbędne 405,11 m³ na dobę⁴¹. (akta kontroli str. 420-437)

1.8. MPWiK nie dysponowała aktualną dokumentacją dotyczącą zapewnienia funkcjonowania urządzeń zaopatrzenia w wodę w sytuacji kryzysowej w Gminie (Spółka nie otrzymała wytycznych od Burmistrza w tym zakresie). Członek Zarządu wyjaśnił: *Spółka prowadzi bieżącą dokumentację dotyczącą ujęć eksploatowanych*. Spółka nie posiadała odrębnych urządzeń przeznaczonych do realizacji zadań w sytuacjach kryzysowych.

(akta kontroli str. 170)

1.9. Przedsiębiorstwo nie opracowywało pisemnych analiz, określających prawdopodobieństwo zakłóceń dostaw wody oraz ich wpływu na stan bezpieczeństwa Gminy (nie było wytycznych Burmistrza w tym zakresie). W 2022 roku sporządzono natomiast analizę zabezpieczeń ujęć wody⁴². Jak wyjaśnił Prezes Zarządu Spółki: *Jednym z najwyższych zagrożeń jakie mogą mieć w pływ na bezpieczeństwo zaopatrzenia w wodę są uszkodzenia sieci dystrybucyjnej oraz awarie na ujęciach wody do których spółka jest przygotowana poprzez zabezpieczenie na stanach magazynowych niezbędnych materiałów oraz urządzeń do usunięcia w jak najszybszym czasie awarii i przywrócenie dostawach wody. Natomiast studnie i ujęcia wody są obiektami zamkniętymi dla osób postronnych. Większość obiektów posiada zabezpieczenie, wskazujące każdorazowe otwarcie wjazdu do studni, na monitoringu wizualnym w dyspozytorni przy ul. Targowej 15, która pracuje 24h/dobę. Wszystkie obiekty są ogrodzone i posiadają strefy ochrony bezpośredniej. Obiekty, które zostały zmodernizowane, są wyposażone w monitoring wizyjny*. (akta kontroli str. 168-169)

MPWiK nie sporządzała oceny ryzyka, której możliwość przewiduje § 12 rozporządzenia w sprawie jakości wody, ani planu bezpieczeństwa wody dla Gminy⁴³. Prezes Zarządu Spółki wyjaśnił: *Przedsiębiorstwo w sposób ciągły monitoruje jakość wody dostarczaną dla mieszkańców gminy Sokółka. Plan bezpieczeństwa wody jest bardzo ważnym opracowaniem niemniej jednak bardzo kosztownym. Wg. obowiązujących przepisów nie jest on obowiązkowym dokumentem które musi wykonać przedsiębiorstwo wodociągowe a jedynie zaleceniem WHO. Spółka w przypadku wolnych środków na pewno wykona powyższy plan. Obecnie skupiamy się na opracowywaniu dokumentów wymaganych przez obecnie obowiązujące przepisy prawa choćby takimi jak opracowanie analizy ryzyka ujęć wody na podstawie przepisów Prawa Wodnego. Powyższa analiza ryzyka obejmuje ocenę zagrożeń zdrowotnych z uwzględnieniem czynników negatywnie wpływających na jakość ujmowanej wody. Przeprowadza się ją w oparciu o analizy hydrogeologiczne lub hydrologiczne oraz dokumentacje hydrogeologiczne lub hydrologiczne, analizy identyfikacji źródeł zagrożenia*

³⁹ Wyliczenie dotyczy ilości wody, która pokrywa potrzeby niezbędne dla przetrwania ludności i zwierząt gospodarskich (w okresie ograniczonych dostaw przez kilka dni), ustalonej dla ludności na poziomie 2,5 dm³ na osobę na dobę.

⁴⁰ Wyliczenie dotyczy ilości wody, która pokrywa potrzeby niezbędne dla przetrwania ludności i zwierząt gospodarskich (w okresie ograniczonych dostaw przez kilka dni), ustalonej dla ludności na poziomie 7,5 dm³ na osobę na dobę.

⁴¹ Wyliczenie dotyczy ilości wody, która pokrywa potrzeby wszystkich odbiorców w ilościach niezbędnych do życia, funkcjonowania zakładów użyteczności publicznej i potrzeby wybranej produkcji (w okresie ograniczonych dostaw przez kilka tygodni), ustalonej dla ludności na poziomie 15 dm³/na osobę na dobę.

⁴² Sprawozdanie z zabezpieczenia ujęć wody, użytkowanych przez MPWiK. Wcześniej takie sprawozdanie sporządzono w 2015 roku.

⁴³ Plan zalecany w trzeciej edycji Wytycznych Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) w sprawie jakości wody do spożycia (2004). Celem planu jest ciągle zapewnienie bezpieczeństwa i akceptowalności dostaw wody do spożycia.

wynikających ze sposobu zagospodarowania terenu, a także o wyniki badania jakości ujmowanej wody. (akta kontroli str. 171-174)

Najwyższa Kontrola zwraca uwagę, że ustalenie zagrożeń dotyczących zapewnienia ciągłości dostaw wody oraz ocena ryzyka ich wystąpienia jest potrzebna do prawidłowego zarządzania ryzykiem i zwiększenia bezpieczeństwa w tym zakresie.

1.10. Przedsiębiorstwo nie dysponowało pisemnymi analizami/dokumentami w zakresie identyfikacji potrzeb/niedoborów w zasobach niezbędnych do zapewnienia Gminie dostaw wody w sytuacjach kryzysowych. Prezes Zarządu Spółki wyjaśnił: *Potrzeby są analizowane i w miarę możliwości finansowych realizowane aby zapewniać ciągłość dostawy wody w normalnych sytuacjach jak i kryzysowych. Spółka posiada również zabezpieczenie w postaci zapasów magazynowych materiałów i urządzeń niezbędnych do usuwania awarii i przywrócenia dostaw wody. MPWiK Sp. z o.o. w Sokółce przyjęło do realizacji zadania dostaw wody na podstawie działalności statutowej oraz na podstawie posiadanego zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę i jest w stanie w miarę możliwości zaopatrywać mieszkańców wodę oraz utrzymać świadczenie usług w zakresie dostaw wody w sytuacjach kryzysowych takich jak awarie wodociągowe, braki energii elektrycznej itp. (...) Trudno jest jednoznacznie wskazać potrzeby/niedobory w zakresie urządzeń wodociągowych, alternatywnych źródeł wody oraz materiałów/sprzętu technicznego niezbędnego do zabezpieczenia dostaw wody w sytuacjach kryzysowych ponieważ nie każda sytuacja kryzysowa jest taka sama. Nie w każdej sytuacji obszerne dublowanie, magazynowanie na zapas powyższych urządzeń jest zasadne i potrzebne z uwagi choćby na fakt kosztów ponoszonych w zakresie utrzymania tych ujęć, maszyn i urządzeń w stałej gotowości. Potrzeby powinny być przeanalizowane w sposób racjonalny nie powodujący obciążenia pracowniczych oraz finansowych przedsiębiorstw na podstawie wytycznych zawartych w przepisach prawa.* (akta kontroli str. 168-169)

1.11. Zgodnie z art. 21 ust. 1 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę, MPWiK opracowała i przedłożyła Burmistrzowi Sokółki Wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych na lata 2021–2023⁴⁴, zawierający elementy wskazane w art. 21 ust. 2 tej ustawy. W planie tym przewidziano realizację 17 inwestycji, w tym ośmiu związanych z zapewnieniem dostaw wody (m.in. budowy, rozbudowy lub modernizacji sieci wodociągowej)⁴⁵. Miały one głównie zwiększyć dostępność infrastruktury wodociągowej i kanalizacji sanitarnej nieruchomości, a przez to poprawić jakości i komfort życia mieszkańców. Miały też na celu łączenie ze sobą istniejących sieci wodno-kanalizacyjnych, co będzie powodowało zminimalizowanie odczuwania skutków zaistniałych awarii sieci. Nie planowano inwestycji niezbędnych wyłącznie do zapewnienia wody w sytuacjach kryzysowych.

Prezes Zarządu Spółki wyjaśnił: *Typowanie inwestycji zawartych w Wieloletnim planie rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych na lata 2021–2023 było prowadzone na podstawie potrzeb bieżących oraz oczywiście możliwościach finansowych Przedsiębiorstwa. Wszystkie inwestycje służące dostawie wody zawarte w przedmiotowym planie związane są z dostawą wody dla mieszkańców Gminy Sokółka bez rozgraniczania ich na sytuacje kryzysowe.*

Wieloletni plan rozwoju na lata 2021-2023, został uchwalony przez Radę Miejską w Sokółce 21 stycznia 2021 r. (akta kontroli str. 149-157, 171-174)

1.12. W MPWiK nie prowadzono odrębnej ewidencji publicznych urządzeń umożliwiających zaopatrywanie ludności w wodę w sytuacjach kryzysowych. Członek Zarządu wyjaśnił: *Spółka prowadzi bieżącą dokumentację dotyczącą ujęć eksploatowanych. Informacje dotyczące ujęć wody oraz informacje na temat zastępczych źródeł energii elektrycznej na tych ujęciach przekazywane są systematycznie dla komórki w Urzędzie Miejskim w Sokółce zajmującej się obroną cywilną telefonicznie lub mailowo.* (akta kontroli str. 170)

⁴⁴ Dalej: „Wieloletni plan rozwoju na lata 2021–2023”.

⁴⁵ W planie przewidziano też inwestycje w zakresie budowy/rozbudowy/modernizacji sieci kanalizacji sanitarnej i obiektów oczyszczalni ścieków (pięć zadań), budowę budynku administracyjno-socjalnego, nadbudowę budynku agregatu prądowłórczego i magazynowo-garażowego, rozbudowę systemu GIS oraz zakup serwera.

Zgodnie z wytycznymi Wojewody Podlaskiego, wprowadzonymi zarządzeniem nr 145/2022 z 18 października 2022 r.⁴⁶, awaryjne ujęcia wody podlegają ewidencji. Prezes Zarządu Spółki wyjaśnił: *Spółka prowadzi ewidencję wszystkich składników majątkowych, które były systematycznie udostępniane na zapytanie instytucji kontrolującej. W przedmiotowym rozporządzeniu widnieje zapis, iż awaryjne ujęcia wody podlegają ewidencji, natomiast nie jest wskazane co dana ewidencja powinna zawierać - brak szczegółowych wytycznych w tym zakresie.* (akta kontroli str. 86)

1.13. MPWiK, stosownie do § 6 rozporządzenia w sprawie jakości wody, dokonywała wewnętrznych badań jakości wody we wszystkich czynnych studniach głębinowych (dziewięciu) oraz pompowni podziemnego zbiornika wody, zgodnie z przyjętym harmonogramem (od jednego do trzech razy w roku).⁴⁷ Częstotliwość, zakres badań i miejsc pobierania próbek wody zawartych w harmonogramach kontroli wewnętrznych uzgadniana była corocznie z PPIS. (akta kontroli str. 183-185, 332-334)

Badania próbek wody zlecane było zewnętrznym laboratoriom, dysponującym aktualnymi i zatwierdzonym przez właściwego PPIS systemem jakości prowadzonych badań wody, zgodnie z art. 12 ust. 4, w związku z art. 12a ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę. Wyniki badań jakości wody przeprowadzone w okresie objętym kontrolą wykazały, że spełnione zostały wymagania dla wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi.

(akta kontroli str. 368-419)

W latach 2021–2023 nie dokonywano badań jakości wody w studni nieczynnej (wskazywanej jako rezerwowa). Prezes Zarządu Spółki wyjaśnił: *MPWiK nie dokonuje badań wody w studni głębinowej nr 6 (...) od momentu pojawienia się w studni przekroczonej wartości żelaza. W przypadku chęci wykorzystania ujęcia w sytuacji kryzysowej woda z przedmiotowego ujęcia nie będzie nadawała się do spożycia przez ludzi zgodnie z obowiązującym rozporządzeniem w sprawie jakości wody (...). W związku z powyższym po zrealizowaniu inwestycji polegającej na budowie ujęcia wody wraz ze SUW przy ul. Mickiewicza w Sokółce rozpatrzy przebudowę sieci wodociągowej tak aby wodę ze studni nr 6 skierować bezpośrednio do SUW.*

(akta kontroli str. 171-174, 332-334)

Zbiornik wody oraz studnia nieczynna nie były przedmiotem badania PPIS w ramach nadzoru nad jakością wody pitnej. (akta kontroli str. 182)

W okresie objętym kontrolą cysterny nie były wykorzystywane do zastępczego dostarczania wody w związku z występującą awarią i nie były objęte badaniami jakości wody.

(akta kontroli str. 145)

1.14. MPWiK nie otrzymała od Dyrektora Rządowego Centrum Bezpieczeństwa informacji o ujęciu posiadanej infrastruktury w wykazie obiektów, instalacji, urządzeń i usług wchodzących w skład Infrastruktury Krytycznej i w związku z tym nie sporządzano planu ochrony takiej infrastruktury. (akta kontroli str. 170)

1.15. Przedsiębiorstwo nie posiadało planów ochrony obiektów infrastruktury służącej zaopatrzeniu dostaw wody w sytuacjach kryzysowych. Sporządziło natomiast sprawozdanie z zabezpieczenia ujęć wody użytkowanych przez MPWiK, o którym szerzej napisano w pkt 1.9. *Wystąpienia pokontrolnego.* Ze sprawozdania wynika, że obiekty są ogrodzone i posiadają strefy ochrony bezpośredniej. W przypadku części z nich zaproponowano wprowadzenie dodatkowych rozwiązań takich, jak zastosowanie zabezpieczeń bezpośredniego otwarcia włączów oraz monitoringu wizyjnego, co szerzej opisano w pkt. 2.13. (akta kontroli str. 162-164, 170)

1.16. Z dniem 23 kwietnia 2022 r. uchylono ustawę z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej⁴⁸ oraz utraciło moc rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin⁴⁹, tym samym utraciły moc zarządzenia Wojewody Podlaskiego w sprawie obrony cywilnej oraz organizacji

⁴⁶ Szerzej na temat wytycznych napisano w pkt. 1.17 wystąpienia pokontrolnego.

⁴⁷ MPWiK nie sporządzała oceny ryzyka, o której mowa w § 12 rozporządzenia w sprawie jakości wody, o czym szerzej napisano w pkt 1.9. wystąpienia pokontrolnego.

⁴⁸ Dz. U. z 2021 r. poz. 372, ze zm.

⁴⁹ Dz. U. Nr 96 poz. 850.

i planowania ewakuacji w województwie podlaskim stanowiące podstawę wprowadzenia planu ewakuacji/przyjęcia III stopnia na terenie gminy Sokółka oraz planu obrony cywilnej gminy Sokółka. Z uwagi na brak uregulowań ustawowych dotyczących przejściowego obowiązywania przepisów dotyczących zadań obrony cywilnej, Wojewoda Podlaski, w piśmie z 27 maja 2022 r. skierowanym do jednostek samorządu terytorialnego zwrócił się o podtrzymanie działań w zakresie obrony ludności – z uwagi na brak uregulowań prawnych w tym zakresie, a 18 października 2022 r. wydał zarządzenie w sprawie ustalenia zakresu przygotowania warunków do ochrony ludności na wypadek wojny⁵⁰, obejmujących m.in. awaryjne ujęcia wody.

W opinii Prezesa Zarządu Spółki, *Uchylenie z dniem 23 kwietnia 2022 r. regulacji prawnych określających organizację i zadania władz publicznych w ramach systemu obrony cywilnej nie wpłynęły znacząco na zadania i obowiązki realizowane przez przedsiębiorstwo wodociągowe w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę. (...) Natomiast jeżeli chodzi o wpływ uchylenia ww. przepisów w aspekcie zapewnienia bezpieczeństwa zaopatrzenia w wodę w przypadku sytuacji kryzysowych odbija się w znacznym stopniu, ponieważ uchylono regulację prawną wskazującą zasady oraz zakres działania przedsiębiorstw wodociągowych w sytuacjach kryzysowych. Powyższy dokument wyznaczał zasady organizacji oraz koordynacji przedsiębiorstwa wodociągowego z jednostkami nadrzędnymi odpowiedzialnymi za obronę cywilną. Uchylone akty prawne nie zostały zastąpione innymi przepisami prawa obligującymi przedsiębiorstwa wodociągowe do podejmowania znaczących działań w zakresie zaopatrzenia w wodę na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych o dużym znaczeniu. Przedsiębiorstwa wodociągów i kanalizacji jeszcze w ubiegłym stuleciu, były zobligowane do sporządzania planów zapewnienia funkcjonowania publicznych urzędzeń zaopatrzenia w wodę w warunkach specjalnych, zgodnie z Zarządzeniem Ministra Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa z 21 września 1995 r. w sprawie funkcjonowania publicznych urzędzeń zaopatrzenia w wodę w warunkach specjalnych (M.P. 95.59.663). Na podstawie powyższego Zarządzenia można było stworzyć dobre i solidnie przygotowane dokumenty określające procedury zasady oraz potrzeby przedsiębiorstw wodociągowych w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa zaopatrzenia w wodę na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych. Zarządzenie to, decyzją Rady Ministrów z 30 marca 2001 r. (M.P. 2001.47.782) także utraciło swoją moc.*

W związku z powyższym przedsiębiorstwa wodociągowe na dzień dzisiejszy nie są zobligowane żadnymi przepisami w zakresie sporządzania powyższych dokumentów, które w sposób czytelny określałyby wszystkie procedury, parametry ilościowe i potrzeby sprzętowe w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa zaopatrzenia w wodę na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych.

W przypadku braku przepisów obligujących przedsiębiorstwa do opracowywania dokumentacji i procedur oraz potrzeb sprzętowych w przedmiotowym zakresie trudno mówić o ich finansowaniu. Wszystkie planowane inwestycje w zakresie bieżącego utrzymania urzędzeń wodociągowych, a także inwestycji w zakresie zaopatrzenia mieszkańców w wodę w sytuacjach kryzysowych są uzależnione od posiadanych środków na ich realizację. Obecnie obowiązująca taryfa za zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzanie ścieków na terenie gminy Sokółka na okres 3 lat zatwierdzona przez Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Białymstoku Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie nie gwarantuje Spółce przychodów na poziomie umożliwiającym pokrycie kosztów eksploatacji, utrzymania i dalszego rozwoju. Realizacja zadań inwestycyjnych odbywa się w oparciu o bieżące możliwości finansowe Spółki, które na dzień dzisiejszy nie wyglądają optymistycznie.

Ponieważ poziom taryf decyduje o możliwości uzyskania przychodów pokrywających ponoszone uzasadnione koszty wraz ze zwrotem zaangażowanego kapitału w przyszłości należałoby wprowadzić do taryfy koszty związane z realizacją zadań w zakresie zaopatrzenia w wodę w sytuacjach kryzysowych. W przypadku braku środków w obecnej sytuacji w jakiej znajdują się w większości przedsiębiorstwa wodociągowe nie poradzą one sobie z takim

---

⁵⁰ Zarządzenie Wojewody Podlaskiego nr 145/2022 r.

wyzwaniem jak finansowanie inwestycji związanych z dostosowaniem się do niezbędnych potrzeb do zapewnienie dostaw wody w sytuacjach kryzysowych.

Patrząc na obecną sytuację geopolityczną przedsiębiorstwa wodociągowe powinny choćby z tego powodu posiadać do dyspozycji spójne i precyzyjnie opracowane przepisy prawa, na podstawie których można byłoby stworzyć dokumentację zawierającą potrzeby i procedury umożliwiające dostawę wody dla mieszkańców gmin na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych. (akta kontroli str. 165-167)

Do 30 maja 2023 r. MPWiK nie prowadziła korespondencji z przedstawicielami władzy publicznej związanej z zasadami działania obrony cywilnej po 22 kwietnia 2022 r.

(akta kontroli str. 182)

1.17. Wojewoda Podlaski, zarządzeniem Nr 145/2022 z dnia 18 października 2022 r.⁵¹, na podstawie ustawy o obronie Ojczyzny, określił wytyczne w sprawie ustalenia zakresu przygotowania warunków do ochrony ludności na wypadek wojny, w tym dotyczące planowania i organizacji awaryjnych ujęć wody. Wskazano w nim m.in., że:

- 1) Głównym celem planowania i organizacji na terenie gminy awaryjnych ujęć wody jest dążenie do zaopatrzenia 100% ludności w wodę pitną w warunkach specjalnych lub w sytuacji ograniczeń w dostawie wody poprzez dedykowane systemy wodociągowe.
- 2) Do pokrycia zapotrzebowania ludności w wodę zdatną do bieżącego użytku przyjmuje się minimalną normę ilości wody 7,5 litrów na osobę na dobę, zaś jako optymalną 15 litrów na osobę na dobę.
- 3) W przypadku braku odpowiedniej liczby studni awaryjnych lub ich niekorzystnego rozmieszczenia na określonym terenie, należy przewidzieć dowóz wody np. w beczkowszach, pojemnikach (np. kanistry, worki na wodę) lub butelkach (woda konfekcjonowana), tak aby zapewnić możliwość jej rozprowadzenia w ilościach dla ludności niezbędnych lub minimalnych.
- 4) Awaryjne ujęcia wody podlegają ewidencji.
- 5) Ze względu na brak aktualnych norm prawnych dotyczących zasad funkcjonowania publicznych urządzeń zaopatrzenia w wodę zaleca się korzystanie pomocniczo z załącznika stanowiącego odrębne wydawnictwo do zarządzenia nr 2/95 Ministra Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa z dnia 21 września 1995 roku „Zasady zapewnienia funkcjonowania publicznych urządzeń zaopatrzenia w wodę w warunkach specjalnych”, Ministerstwo Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa, Departament Spraw Obronnych, Warszawa 1995 rok.

Na pytanie jakie działania podjęto w MPWiK w celu przygotowania warunków do ochrony ludności na wypadek wojny, określone w ww. zarządzeniu, Prezes Zarządu Spółki wyjaśnił: *Przedsiębiorstwo nie podjęło działań w ww. zakresie z powodu zbyt krótkiego okresu obowiązywania przedmiotowego zarządzenia, ponieważ procesy z tym związane są procesami długofalowymi i nie mogą być osiągnięte w tak krótkim czasie bez szczegółowych planów oraz dokumentacji, a co najważniejsze również z powodu braku obecnie obowiązujących przepisów zaopatrzenia w wodę w sytuacji kryzysowej. Pomimo to MPWiK Sp. z o.o. w Sokółce na bieżąco podejmuje działania w zakresie zapewnienia dostaw wody dla mieszkańców Gminy Sokółka. Między innymi spółka zawnioskowała o umieszczenie w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego terenów przeznaczonych pod nowe ujęcia wody niezbędne do zaopatrzenia mieszkańców Gminy Sokółka w wodę.* (akta kontroli str. 186)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

MPWiK nie identyfikowała potrzeb i zasobów dotyczących wyłącznie sytuacji kryzysowych oraz nie planowała działań w tym zakresie. Spółka realizowała na terenie Gminy zadania w zakresie zapewnienia dostaw wody, w tym w sytuacjach kryzysowych, na podstawie posiadanego zezwolenia na prowadzenie zbiorowego zaopatrzenia w wodę. Zgodnie z art. 19 ust. 1 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę, przedłożyła Radzie Miejskiej projekt

⁵¹ W sprawie ustalenia zakresu przygotowania warunków do ochrony ludności na wypadek wojny.

regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków, w którym określiła m.in. sposób postępowania w przypadku niedotrzymania ciągłości usług lub odpowiednich parametrów dostarczanej wody. Spółka nie posiadała odrębnej, kompleksowej dokumentacji dotyczącej funkcjonowania publicznych urządzeń zaopatrzenia w wodę w sytuacjach kryzysowych, jednak przyjęło wewnętrzną procedurę postępowania w przypadku pogorszenia się jakości wody, w tym instrukcję korzystania z wody z cystern. Zgodnie z art. 5 ust. 1a ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę MPWiK prowadziła regularną wewnętrzną kontrolę jakości wody we wszystkich użytkowanych ujęciach.

MPWiK nie dokonywała analizy zagrożeń w zakresie zapewnienia ciągłości dostaw wody wraz z oceną ryzyka ich wystąpienia, co w ocenie NIK mogło utrudniać właściwą identyfikację rozwiązań służących przeciwdziałaniu i eliminacji skutków wystąpienia tych zagrożeń. Spółka nie przeprowadzała także na piśmie analizy potrzeb/niedoborów w zasobach niezbędnych do zapewnienia Gminie dostaw wody w sytuacjach kryzysowych.

OBSZAR

2. Przygotowanie działań na wypadek zdarzeń mogących w istotny sposób ograniczyć stopień zaopatrzenia w wodę mieszkańców.

Opis stanu faktycznego

2.1. Wieloletni plan rozwoju na lata 2021–2023 zakładał realizację ośmiu zadań związanych z rozbudową i modernizacją podstawowej sieci wodociągowej o łącznej wartości 8.432,9 tys. zł. Zaplanowane zadania obejmowały m.in. budowę sieci wodociągowej na terenach wiejskich, modernizację ujęć wody oraz budowę stacji uzdatniania wody. W okresie objętym kontrolą MPWiK zrealizowała pięć z nich oraz dwa zadania nieujęte w planie, w tym:

- cztery zadania związane z rozwojem i modernizacją urządzeń wodociagowych na łączną kwotę 1.315,7 tys. zł, w tym jedno obejmujące budowę sieci wodociągowej w celu poprawy jakości wody oraz alternatywną możliwość dostarczania wody z bardziej wydajnych ujęć w Sokółce. Wartość inwestycji wynosiła 1.030,1 tys. zł netto, a źródłem jej finansowania były środki z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (655,5 tys. zł) i wkład własny (374,6 tys. zł);
- przygotowało dokumentację projektową dla dwóch zadań obejmujących budowę dwóch stacji uzdatniania wody i jednego ujęcia wody, a poniesione z tego tytułu wydatki wynosiły 150,2 tys. zł;
- zleciło przygotowanie dokumentacji projektowej obejmującej budowę sieci wodociągowej, której koszt wyniósł 140 tys. zł. (akta kontroli str. 149-157, 210)

2.2. Spółka w okresie objętym kontrolą nie realizowała zadań inwestycyjnych związanych z zaopatrzeniem w wodę w sytuacjach kryzysowych. Prezes Zarządu wyjaśnił, że *Typowanie inwestycji zawartych w Wieloletnim Planie Rozwoju i Modernizacji Urządzeń Wodociagowych i Urządzeń Kanalizacyjnych na lata 2021–2023* było prowadzone na podstawie potrzeb bieżących oraz możliwości finansowych Przedsiębiorstwa. Wszystkie inwestycje służące dostawie wody zawarte w przedmiotowym planie są związane z dostawą wody dla mieszkańców Gminy Sokółka bez rozgraniczania ich na sytuacje kryzysowe.

(akta kontroli str. 149-157, 210)

2.3. MPWiK dysponowała dziesięcioma studniami podstawowymi, z których dziewięć wchodziło w skład sokólskiego systemu wodociagowego, a jedna była nieczynna⁵². Spółka nie posiadała studni rezerwowych, które mogłyby realizować zaopatrzenie w wodę w przypadku braku możliwości wykorzystania ujęć podstawowych⁵³. Spośród dziewięciu studni stanowiących podstawowy zasób wodny gminy:

- wszystkie podlegały stałemu wewnętrznemu monitoringowi jakości wody i nadzorowi PPSI oraz spełniały wymogi dotyczące jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, tj. posiadały aktualne, pozytywne wyniki badań wody;
- wszystkie wyposażono w pompy elektryczne.

Przedsiębiorstwo posiadało pięć stacjonarnych agregatów prądotwórczych, do których zabezpieczono paliwo niezbędne do funkcjonowania w przypadku braku dostaw energii

⁵² Spółka wskazywała tą studnię jako rezerwową, jednak nie była ona wyposażona w pompę elektryczną lub ręczną, a jakość wody nie była monitorowana.

⁵³ Ujęć wody eksploatowanych w normalnych warunkach.

elektrycznej w ilości umożliwiającej czas pracy pomp wody od 6 do 39 godzin.

(akta kontroli str. 281-295)

Studnia nieczynna, wyłączona z użytkowania 31 sierpnia 2006 r. z uwagi na przekroczone normy manganu i żelaza, była objęta pozwoleniem wodnoprawnym na lata 2012–2032. Prezes Zarządu wyjaśnił, że (...) *po zrealizowaniu inwestycji polegającej na budowie ujęcia wody wraz z SUW przy ul. Mickiewicza w Sokółce Spółka rozpatrzy przebudowę sieci wodociągowej tak aby wodę ze studni numer 6 skierować bezpośrednio do SUW.*

W gminie nie obowiązywały wytyczne Burmistrza ani regulacje wewnętrzne MPWiK w zakresie wymagań dotyczących budowy, w tym lokalizacji i utrzymywania studni awaryjnych.

(akta kontroli str. 335-349, 368-419)

2.4. Spółka posiadała trzy zbiorniki wodociągowe wchodzące w skład podstawowej sieci wodociągowej o łącznej pojemności 2.760 m³, w tym podziemny zbiornik wody czystej o pojemności 2.500 m³. Woda w zbiornikach podlegała wewnętrznemu monitoringowi jakości wody oraz spełniała wymogi dotyczące jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (posiadała aktualne, pozytywne wyniki badań). Zbiornik o pojemności 2.500 m³ wyposażony był w układ hydroforowy, przystosowany do odciążenia od istniejącego układu wodociągowego. Zbiorniki nie były przystosowane do napełniania cystern. W odniesieniu do zbiornika o pojemności 2.500 m³ członek Zarządu wyjaśnił, że *Zbiornik jest napełniany w nocy, podczas mniejszego zapotrzebowania na wodę, a zasila sieć wodociągową w wodę w dzień, w sytuacji wzmożonego zużycia.*

(akta kontroli str. 281-295)

Stan techniczny zbiornika był monitorowany, poprzez okresowe przeglądy techniczne przeprowadzane, podczas przerw technologicznych i czyszczenia zbiornika oraz ekspertyzy obejmujące ocenę stanu technicznego jego konstrukcji. Ekspertyza przeprowadzona w 2020 roku wykazała, że: [1] stan techniczny zbiornika jest dobry; [2] postępują procesy korozyjne w belkach i w płytach stropu; [3] należy wymienić osprzętu zbiornika (drabinki, uchwyty, króćce wlotowe i rury wlotowe). Zalecenia dotyczyły wymiany osprzętu (co wykonano w 2020 roku) i przeprowadzanie, nie rzadziej niż co cztery lata, oględzin belek i stropu.

(akta kontroli str. 218-239)

Oględziny pompowni strefowej oraz zbiornika o pojemności 2.500 m³ wykazały, że teren na którym był zlokalizowany ogrodzono w sposób uniemożliwiający wstęp osobom postronnym, a bramę zabezpieczono kłódką. Zbiornik z zewnątrz był porośnięty trawą. Budynek pompowni wyposażony był w czujniki alarmowe z natychmiastową sygnalizacją alarmu włamania wysyłaną do monitoringu ujęć na dyspozytorni. Na ogrodzeniu umieszczono tablicę zawierającą informację o ustanowieniu strefy ochrony bezpośredniej i zakazie wstępu osób nieupoważnionych.

(akta kontroli str. 187-209)

Według wyliczenia biegłych czas pokrycia zapotrzebowania na wodę podczas trwania sytuacji kryzysowej z całkowicie napełnionych zbiorników wodociągowych (100 %) wynosił:

- fizjologiczne zapotrzebowanie na wodę – 45,9 doby;
- minimalne zapotrzebowanie na wodę – 15,3 doby;
- niezbędne zapotrzebowanie na wodę – 6,8 doby.

W przypadku zbiorników wodociągowych napełnionych w 70% czas pokrycia fizjologicznego zapotrzebowania na wodę podczas trwania sytuacji kryzysowej wynosił: 32,1 doby, zapotrzebowania minimalnego – 10,7 doby, a niezbędnego – 4,8 doby.

(akta kontroli str. 420-437)

2.5. MPWiK dysponowała dwiema mobilnymi cysternami do magazynowania, transportu i dystrybucji wody o łącznej pojemności 3 m³, które:

- posiadały bezterminowe atesty higieniczne potwierdzające przystosowanie do przewozu wody pitnej otrzymane w momencie ich zakupu;
- były poddawane okresowym przeglądom technicznym;
- nie magazynowały wody w sposób ciągły, a woda przeznaczona do ich napełnienia miała pochodzić z sieci wodociągowej;
- były w dobrym stanie technicznym i posiadały oznaczenia „woda pitna”.

W 2022 roku MPWiK opracowała *Procedurę* postępowania na wypadek pogorszenia się jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, która zawierała m.in. instrukcję korzystania z wody z cystern w sytuacjach awaryjnego zaopatrzenia mieszkańców w wodę, w tym zasady ich utrzymania w należyтым stanie sanitarnym, co szerzej opisano w pkt 1.6. wystąpienia. (akta kontroli str. 281-295, 125-139)

Przedsiębiorstwo nie posiadało danych dotyczących stopnia zaspokojenia fizjologicznego, niezbędnego i minimalnego zapotrzebowania na wodę przy użyciu cystern. Powołani w trakcie kontroli biegli wyliczyli, że będące w posiadaniu MPWiK cysterny pozwalały na pokrycie 50% dobowego zapotrzebowania fizjologicznego, 16,6% dobowego zapotrzebowania minimalnego oraz 7,4 % dobowego zapotrzebowania niezbędnego. (akta kontroli str. 420-437)

W latach 2021–2023 cysterny nie były wykorzystywane do transportu wody pitnej dla mieszkańców. (akta kontroli str. 145-148)

Przeprowadzone w trakcie kontroli oględziny dwóch cystern wykazały w szczególności, że są one w dobrym stanie technicznym, posiadają oznaczenie „woda pitna” oraz są przechowywane w odpowiednich warunkach. (akta kontroli str. 187-209)

2.6. W okresie objętym kontrolą Spółka nie posiadała zawartych umów/porozumień z podmiotami zewnętrznymi oraz z jednostkami samorządu terytorialnego w zakresie dostępu do wody konfekcjonowanej oraz nie posiadała możliwości konfekcjonowania wody we własnym zakresie. (akta kontroli str. 211-213)

2.7. MPWiK nie posiadała pisemnych analiz stanu zabezpieczenia potrzeb Gminy w zakresie dostaw wody w sytuacjach kryzysowych z użyciem dostępnych zasobów. Zobowiązanie takie nie wynikało wprost z żadnego dokumentu, a jak wyjaśnił Prezes Zarządu Spółki, nie wykonano pisemnych analiz w tym zakresie, niemniej potrzeby były analizowane i w miarę posiadanych środków finansowych realizowane, aby zapewnić ciągłość dostaw wody również w sytuacjach kryzysowych.

NIK zwraca jednak uwagę, że brak takiej analizy ograniczał możliwości rzetelnego planowania przez Spółkę działań na rzecz zapewnienia właściwego zabezpieczenia dostaw wody w sytuacjach kryzysowych dla mieszkańców Gminy. (akta kontroli str. 202-203)

2.8. Biegli powołani w trakcie kontroli do wydania opinii w sprawie oceny stopnia zapewnienia w gminach bezpieczeństwa zaopatrzenia w wodę oraz dywersyfikacji jej źródeł na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych stwierdzili, że przy wykorzystaniu zasobów przedsiębiorstwa nie istniała (według stanu na 31 grudnia 2022 r.) możliwość zapewnienia dostaw wody w sytuacjach kryzysowych w wysokości równej całemu zapotrzebowaniu.

Istniejące zasoby umożliwiały pokrycie zapotrzebowania fizjologicznego oraz minimalnego w początkowym czasie trwania sytuacji kryzysowej. Biegli stwierdzili, że w Gminie nie istniały rezerwowe ujęcia wody⁵⁴, które w sytuacji braku działania sieci wodociągowej i możliwości eksploatacji ujęć podstawowych, mogłoby zaopatrzyć mieszkańców w wodę. W zakresie kryzysowego zaopatrzenia w wodę w Gminie zidentyfikowano możliwość dostarczenia wody do mieszkańców z wykorzystaniem zapasu wody zgromadzonego w zbiornikach wody czystej oraz za pomocą środków do transportu wody do miejsc dystrybucji.

Biegli pozytywnie ocenili liczbę ujęć podstawowych (cztery) oraz pierścieniowy układ sieci wodociągowej, które podczas sytuacji kryzysowej polegającej na braku możliwości produkcji wody przez poszczególne ujęcia wody pozwolą na zaopatrzenie w wodę poszczególnych obszarów zasilania z wykorzystaniem ujęć podstawowych pozostających w stanie sprawności. Jako niewystarczające ocenili zasoby służące do transportu i dystrybucji wody.

Ponadto pozytywnie ocenili stopień dywersyfikacji dostaw wody⁵⁵ w Gminie. Wskazali, że eksploatacja czterech niezależnych ujęć wody pozwala zapewnić odpowiedni poziom niezawodności i bezpieczeństwa dostaw wody do mieszkańców kontrolowanej gminy⁵⁶, jednak

⁵⁴ Ujęcie rezerwowe – ujęcie inne niż podstawowe, utrzymywane w stanie sprawności, mogące stanowić źródło wody na czas trwania sytuacji kryzysowej.

⁵⁵ Przez pojęcie dywersyfikacja w odniesieniu do systemu wodociągowego rozumie się różnicowanie produkcji i dystrybucji wody w celu zmniejszenia ryzyka braku dostawy wody w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowej.

⁵⁶ O czym świadczy otrzymany wskaźnik $d_{PDW} = 0,533$ (średnia dywersyfikacja).

dywersyfikację określono na średnim poziomie. Wpływ na otrzymany wynik miały duże rozbieżności udziałów wydajności poszczególnych podstawowych ujęć wody. Według opinii biegłych podniesienie wskaźnika dywersyfikacji dostaw wody w Gminie jest możliwe przede wszystkim poprzez zwiększenie możliwości poboru wody z ujęcia Stara Kamionka. Oceniono, że eksploatacja czterech niezależnych ujęć wody pozwala na zapewnienie dostaw wody w przypadku pracy w normalnych warunkach, oraz w czasie trwania sytuacji kryzysowej (w zależności od jej zasięgu).

Za niewystarczającą uznano alokację wody w eksploatowanych zbiornikach⁵⁷, natomiast pozytywnie oceniono zgromadzenie wody w zbiornikach wodociągowych w ilości około 64,5% średniej dobowej wydajności ujęć, co znacząco zwiększało poziom bezpieczeństwa dostaw wody do mieszkańców kontrolowanej gminy zarówno w warunkach normalnych jak i w trakcie zaistnienia sytuacji kryzysowej.

Niemniej jednak biegli w ocenie zasobów do realizacji zaopatrzenia w wodę zidentyfikowali słabe strony (w stosunku do warunków optymalnych), wskazując na:

- brak ujęć rezerwowych – brak alternatywnego źródła wody na czas trwania sytuacji kryzysowej, podczas której wyłączono z eksploatacji ujęcia podstawowe; ewentualna rozbudowa systemu wodociągowego o ujęcia rezerwowe powinna zostać poprzedzona analizą ekonomiczno-techniczną zgodnie z zasadą ALARP (ang. As Low As Reasonable Practicable), gdzie koszty działań mających na celu zwiększanie bezpieczeństwa dostaw wody, nie powinny przekraczać możliwych do osiągnięcia korzyści,
- brak zbiorników sieciowych – z punktu widzenia zabezpieczenia mieszkańców na czas trwania sytuacji kryzysowej, im większy zapas zgromadzonej wody w zbiornikach wodociągowych⁵⁸ tym lepiej; ewentualna rozbudowa systemu wodociągowego o zbiorniki sieciowe powinna zostać poprzedzona analizą ekonomiczno-hydrauliczną zgodnie z zasadą ALARP,
- brak monitoringu online jakości wody surowej – wczesne wykrycie nieprawidłowych zmian parametrów mikrobiologicznych i/lub fizykochemicznych wody pozwala uniknąć sytuacji kryzysowej lub ograniczyć jej skutki (np. w przypadku wykrycia incydentalnego zanieczyszczenia źródła wody, można natychmiastowo wyłączyć z eksploatacji dane ujęcie),
- brak możliwości zastosowania technologii wspomagającej uzdatnianie wody – w przypadku zaistnienia incydentalnego skażenia wody, nie ma obecnie możliwości kontynuacji procesu uzdatniania i należy wyłączyć z eksploatacji Zakład Uzdatniania Wody,
- brak mobilnej stacji uzdatniania wody – nie ma możliwości uzdatnienia wody pochodzącej z niemonitorowanych pod względem jakości wody źródeł (np. studni prywatnych),
- brak dwustronnego zasilania w energię elektryczną – w przypadku wystąpienia braku zasilania w energię elektryczną ze źródła podstawowego, brak jest możliwości stałego zasilania wskazanych obiektów. (akta kontroli str. 420-437)

2.9. W okresie objętym kontrolą nie wystąpiły udokumentowane przypadki przerwy w dostawach wody trwające ponad 12 godzin oraz przypadki przekroczenia wartości parametrycznych wody, które miały negatywny wpływ na bezpieczeństwo zdrowotne konsumentów. (akta kontroli str. 201-203)

Wszystkie zgłoszone w latach 2021–2023 awarie (196) zostały usunięte w czasie nie przekraczającym 12 godzin (w tym 167, tj. 85,2% poniżej 6 godzin), co opisano w pkt. 1.6. wystąpienia, natomiast zgodnie z regulaminem dostarczania wody z 2005 roku oraz z 2023 roku, w przypadku przerw w dostawie wody, w tym nieprzewidzianych (np. w związku z wystąpieniem siły wyższej), trwających ponad 12 godzin, MPWiK miała obowiązek zapewnić zastępczy punkt poboru wody do celów gospodarstw domowych w niezbędnych ilościach oraz

⁵⁷ Określona wskaźnikiem $d_{PAZ} = 0,341$ (mała alokacja).

⁵⁸ Zbiornik wodociągowy – obiekt techniczny, służący do gromadzenia zapasów wody, wyrównywania nierównomierności rozbioru wody lub stabilizacji ciśnienia w sieci wodociągowej; termin obejmuje łącznie zbiorniki wody czystej oraz zbiorniki sieciowe.

od 2023 roku poinformować o tym fakcie odbiorców usług, wskazując lokalizację zastępczego punktu poboru wody (co szerzej opisano w pkt 1.4. i 1.6. wystąpienia).

(akta kontroli str. 208-209)

2.10. Posiadane przez Spółkę obiekty budowlane (m.in. budynki hydroforni, przepompownia, stacje uzdatniania wody) były poddawane okresowym kontrolom, o których mowa w art. 62 ust. 1 pkt 1-4 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. *Prawo budowlane*⁵⁹, tj. okresowej, co najmniej raz w roku, polegającej na sprawdzeniu stanu technicznego: elementów budynku, budowli i instalacji narażonych na szkodliwe wpływy atmosferyczne i niszczące działania czynników występujących podczas użytkowania obiektu, przewodów kominowych oraz okresowej, co najmniej raz na 5 lat, polegającej m.in. na sprawdzeniu stanu technicznego i przydatności do użytkowania obiektu budowlanego. Zalecenia pokontrolne dotyczyły m.in. przeprowadzenia konserwacji ogrodzenia, naprawy powierzchni z kostki betonowej, elewacji i zostały zrealizowane. Książki obiektów były prowadzone zgodnie z wymogami rozporządzenia Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 15 grudnia 2022 r. w sprawie książki obiektu budowlanego oraz systemu Cyfrowa Książka Obiektu Budowlanego⁶⁰.

(akta kontroli str. 240-295)

2.11. Wszystkie cztery ujęcia wody, którymi dysponowała Spółka posiadały ustanowione strefy ochrony bezpośredniej (co potwierdziły przeprowadzone w toku kontroli oględziny, opisane w pkt 2.12. wystąpienia). Nie posiadały natomiast ustanowionych stref ochrony pośredniej. Przedsiębiorstwo nie przeprowadziło, do 23 czerwca 2023 r., analizy ryzyka obejmującej ocenę zagrożeń zdrowotnych z uwzględnieniem czynników negatywnie wpływających na jakość ujmowanej wody, wymaganej art. 133 ust. 4 w zw. z ust. 3 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – *Prawo wodne*⁶¹, co szerzej opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 335-349, 187-209)

2.12. Przeprowadzone w trakcie kontroli oględziny wszystkich dziewięciu studni czynnych oraz studni nieczynnej wykazały, że granice terenu ochrony bezpośredniej zostały oznaczone poprzez umieszczenie w charakterystycznych punktach tablic informacyjnych zawierających informacje o ujęciu wody powierzchniowej i zakazie wstępu osób nieupoważnionych na teren ochrony bezpośredniej ujęcia wody, zgodnie z art. 125 ust. 1 ustawy – *Prawo wodne*. Wzór tablic był zgodny z § 4 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 1 lipca 2019 r. w sprawie wzorów tablic informacyjnych o strefie ochronnej ujęcia wody⁶². Teren ochrony bezpośredniej był ogrodzony w sposób uniemożliwiający łatwe przedostanie się ludzi na teren ujęcia. Ponadto zastosowano zabezpieczenia fizyczne, tj. kłódki, monitoring wizyjny, czujki alarmowe z natychmiastowym wysłaniem alarmu włamania do monitoringu ujęć w dyspozytorni.

(akta kontroli str. 187-209)

2.13. Spółka zapewniła ochronę urządzeń wodociagowych, innych niż studnie, wykorzystywanych do dostaw wody w sytuacjach kryzysowych, tj. cystern i zbiorników wody pitnej. Znajdowały się one w zamkniętych pomieszczeniach zlokalizowanych na ogrodzonym terenie uniemożliwiającym dostęp osób postronnych.

(akta kontroli str. 187-209)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Zasoby służące Spółce do transportu i dystrybucji wody, tj. dwie cysterny o łącznej objętości 3 m³ były niewystarczające, a istniejące zbiorniki wody czystej nie były dostosowane do czerpania z nich wody bezpośrednio do cystern. Nie zapewniono tym samym możliwości realizacji przez Spółkę, w odpowiednim do potrzeb zakresie, zadania polegającego na dostawach wody w sytuacjach kryzysowych. Zgodnie z zezwoleniem Spółka zobowiązana była do zapewnienia niezawodność zbiorowego zaopatrzenia w wodę, zapewnienie zdolności posiadanych urządzeń do realizacji dostaw wody do odbiorców w wymaganych ilościach i pod odpowiednim ciśnieniem, w sposób ciągły i niezawodny, a także zapewnienie należytej jakości dostarczanej wody. Natomiast

⁵⁹ Dz. U. z 2023 r. poz. 682, ze zm.

⁶⁰ Dz. U. poz. 2778.

⁶¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 2625, ze zm. Dalej: *ustawa – Prawo wodne*.

⁶² Dz. U. z 2019 r. poz. 1217 ze zm.

regulamin dostarczania wody zobowiązywał Spółkę do dostarczania odbiorcy usług wody o jakości przeznaczonej do spożycia przez ludzi w ilości nie mniejszej niż 0,1 m³ na dobę. Ponadto zgodnie z wytycznymi Wojewody Podlaskiego, wprowadzonymi zarządzeniem nr 145/2022 z 18 października 2022 r., powinno się dążyć do 100% zabezpieczenia zapotrzebowania na wodę w gminie.

Prezes Zarządu Spółki wyjaśnił, że brak jest przepisów określających obowiązki przedsiębiorstw wodociagowych w zakresie dostaw wody w sytuacjach kryzysowych.

(akta kontroli: str. 281-295, 420-437)

Obowiązki Spółki w zakresie dostarczania wody określało Zezwolenie oraz regulamin dostarczania wody. W ocenie NIK, aby umożliwić efektywne wykorzystanie wody zgromadzonej w zbiornikach wody czystej w sytuacjach kryzysowych, niezbędne jest umożliwienie czerpania z nich wody bezpośrednio do cystern (np. poprzez zastosowanie hydrantów).

2. MPWiK nie sporządziła, do 31 grudnia 2022 r. analizy ryzyka dotyczącej posiadanych ujęć wody⁶³ i obejmującej ocenę zagrożeń zdrowotnych z uwzględnieniem czynników negatywnie wpływających na jakość ujmowanej wody, wbrew wymogom określonym w art. 133 ust. 3 i 4 ustawy – *Prawo wodne*. Zgodnie z tymi przepisami właściciel ujęcia wody realizujący zadania w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę jest obowiązany przeprowadzić analizę ryzyka w oparciu o analizy hydrogeologiczne lub hydrologiczne oraz dokumentację hydrogeologiczną lub hydrologiczną, analizę identyfikacji źródeł zagrożenia wynikających ze sposobu zagospodarowania terenu, a także o wyniki badania jakości ujmowanej wody i przekazać ją do właściwego wojewody w terminie pięciu lat od dnia wejścia w życie ustawy – *Prawo wodne*, tj. do 1 stycznia 2023 r.

Prezes Zarządu wyjaśnił, że *MPWiK posiadała zawartą umowę z wykonawcą zewnętrznym na wykonanie analizy ryzyka zgodnie z obowiązującymi przepisami (...). Wykonawca nie wykonał ww. w wyznaczonym terminie*. Niemniej jednak zostały one opracowane w marcu 2023 roku i przekazane bezzwłocznie do Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku.

(akta kontroli str. 438-445)

OCENA CZĄSTKOWA

MPWiK zapewniła organizację i zasoby przeznaczone do wykorzystania przy dostarczaniu mieszkańcom Gminy wody w sytuacjach kryzysowych, które jednak nie były wystarczające w stosunku do zapotrzebowania. NIK pozytywnie oceniła możliwości MPWiK pokrycia zapotrzebowania minimalnego⁶⁴ Gminy na wodę przez 15,3 doby przy użyciu zasobów wody gromadzonych w zbiornikach wody czystej. Niewystarczające jednak były zasoby służące Spółce do transportu i dystrybucji wody, a istniejące zbiorniki wody czystej nie były dostosowane do czerpania z nich wody bezpośrednio do cystern, tym samym możliwości transportowe Spółki, zapewniały dystrybucję jedynie niespełna 50% dobowego zapotrzebowania fizjologicznego i 16,6% dobowego zapotrzebowania minimalnego⁶⁵. Ponadto w działalności Spółki stwierdzono nieprawidłowość polegającą na: niesporządzeniu, do 31 grudnia 2022 r. analizy ryzyka dotyczącej posiadanych ujęć wody i obejmującej ocenę zagrożeń zdrowotnych z uwzględnieniem czynników negatywnie wpływających na jakość ujmowanej wody .

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następującą uwagę i wniosek:

Uwaga

Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że opisane w niniejszym wystąpieniu pokontrolnym nieprawidłowości wskazują na potrzebę sporządzenia rzetelnej charakterystyki zagrożeń dotyczących zapewnienia ciągłości dostaw wody w Gminie, przeprowadzenia analizy stanu zabezpieczenia dostaw wody w sytuacjach kryzysowych oraz przeprowadzenia analizy

⁶³ Ujęcia miały ustanowione strefy ochrony bezpośredniej.

⁶⁴ Minimalna ilość wody – ilość wody, która pokrywa potrzeby niezbędne dla przetrwania ludności i zwierząt gospodarskich (w okresie ograniczonych dostaw przez kilka dni).

⁶⁵ Ocenę sformułowano na podstawie opinii biegłych powołanych w toku kontroli.

zasobów Przedsiębiorstwa pod kątem zidentyfikowania potrzeb/niedoborów, celem zapewnienia skutecznego działania w sytuacjach kryzysowych.

Wnioski Podjęcie działań na rzecz zapewnienia zasobów transportowych do dystrybucji wody w sytuacjach kryzysowych do poziomu co najmniej równego z zapotrzebowaniem fizjologicznym oraz przystosowanie zbiorników wody czystej do możliwości korzystania ze zgromadzonych w nich zasobów wody w sytuacjach kryzysowych.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 *ustawy o NIK*, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Białymstoku. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 *ustawy o NIK*, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania NIK o
sposobie wykonania
wniosków

Zgodnie z art. 62 *ustawy o NIK*, należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Białystok, dnia 30 czerwca 2023 r.

Kontrolerzy
Beata Pawłowska
główny specjalista kontroli państwowej

.....
podpis

Beata Palinowska
główny specjalista kontroli państwowej

.....
podpis

p. o. DYREKTORA DELEGATURY
Najwyższej Izby Kontroli w Białymstoku
z up. WICEDYREKTOR
Paweł Tołwiński

.....
podpis